

TRANSILVANIA.

FOIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE

PENTRU

LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

ANULŪ ALŪ XXII-LEA

1891.

EditorŪ: ComitetulŪ AsociaȚiunei.

RedactorŪ: I. Popescu, primŪ secretarŪ alŪ AsociaȚiunei.

——
SIBIIU,
TIPARIUL TIPOGRAFIEI ARCHIDIECESANE,
1891.

Tabla de materii.

I. Istorie.

	Pag.
Caucaland în Dacia, de Dr. At. Marienescu	1, 34
Charta lumii (orbis pictus) de Castoriu, seú așa numita tabulă peutingeriană, de P. Broștenu	66, 97, 129, 162
Unu monumentu istoricu neprețuitu, de T. Ceonțea	111
Din cari părți ale imperiului romanu s'au adusu coloniile romane aședate în Dacia, de Dr. At. Marienescu	353

II. Studii literare științifice.

Facerea lumii (unu capitulu de Cosmogoniă) de T. Ceonțea	20, 46
Á scí limbí multe, de Dr. G. Popa	26
Studiu filologicu, de Dr. At. Marienescu	116, 144, 231
De unde a înțratu povestea lui „Arghirú“ în literatura ma- ghiară de Georgiu Popu	139, 173, 198
Urme de poesiă populară română din secolulu alu 16-lea de Dr. V. Branisce	225
Călușerulu jucatú în secolulu alu 16-lea de Dr. V. Branisce	230
Academia română, disertațiune de Z. Boiu	321

III. Pedagogie.

Problema școlei, de D. F.	183, 203
Raportulu dintre școlă și cultură, de I. Popescu	193
Problema școlerorú de fete, de Dr. P. Șpanu	257, 337

VI. Economie.

Cum s'ar putea ridica industria de casă săcelenă de Arseniu Vlaicu	76
Școlă de țesutu, înființată de parochulu din Corbu I. Dobrianu	85

V. Bibliografie.

Publicațiuni venite la redacțiune	28, 154, 297, 364
---	-------------------

VI. Acte oficiale.

Procese verbale ale Comitetulu Asociațiunei	28, 29, 53, 87, 95, 123, 156, 186, 207, 213, 236, 238, 297, 340, 350, 366, 377
Concursu literaru	30
Cuvântare de dl. A. Barbolovicí	59
Convocarea adunării generale a Asociațiunei	222

	Pag.
Concursă pentru stipendii	223
Concursă pentru ocuparea unui postă de profesoră la școlă Asociațiunei	223
Concursă pentru o guvernantă la aceeași școlă	224
Raportulă comitetuluiă cătră adunarea generală	240
Conspectulă stipendiștiloră Asociațiunei	253
Consemnarea membriloră Asociațiunei înscrși dela 28 Aug. 1890 până 14 Augustă 1891	254
Raționiniulă comitetuluiă pentru 1890	264
Procesulă verbală ală adunării generale	273, 275
Budgetulă Asociațiunei	284
Discursulă presidială, cu care s'a deschisă adunarea ge- nerală	290
Concursă pentru stipendii	315

VII. Diverse.

Consemnarea contribuiriiloră făcute în favorulă școlăi civile de fete a Asociațiunei 32, 64, 128, 160, 192, 256, 288, 320, 351, 384	384
† Michailă Cogălnicenu	206
Contribuiră la fondulă întru memoria repositărilor	222
Avisă pentru abonenți	384

TRANSILVANIA

FŌIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMANĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 1.

SIBIIŪ, 15 IANUARIE 1891.

Anulŭ XXII.

CAUCALAND ÎN DACIA.

Geografia și istoria Daciei nă-au susținutŭ numirile: *Cogaion* și *Caucasus* pentru doi munți, *Caucoensii* pentru unŭ poporŭ și *Caucaland* pentru o țară în Dacia.

Numele *Cogaion* e mai vechiŭ decătŭ colonisarea Rŭmanilorŭ în Dacia pela 105—106 după *Christosŭ*; *Caucasŭ*, din anii colonisării, *Caucoensii* e din nainte de 150 după *Christosŭ*, eară *Caucaland* din anulŭ 375 după *Christosŭ*, încătŭ scriitorii pe aceste timpuri le amintescŭ, — dar tŭte sŭntŭ mai vechi decătŭ timpulŭ, în care se amintescŭ.

Aceste patru nume proprii formeză obiectŭ de dispută literară, dar mai alesŭ pentru noi e de interesŭ de a cerceta, și încătŭ se pŭte de a lămuri tŭte, ce se ținŭ de geografia și istoria vechiă a teritoriilorŭ pe unde locuimŭ.

De elementele de frunte ale istoriei se ține geografia și chronologia (timpulŭ); aceste sŭntŭ ca nesce stēlpī ale istoriei, cāci altcum acēsta devine o poveste. Adeseori și filologia vine în ajutorulŭ geografiei și etnografiei (descrierea popŭrilorŭ), decī pentru lămurirea acestora, me voiŭ ocupa și cu filologia rādăcinei: *cac* din carea purcedŭ acele nume proprii.

Cac, la popŭrele arice și celtice din Asia înaltă, — cu mulți seculi înainte de *Christosŭ* a însemnatŭ munte, și cu acestŭ înțelesŭ a străbătutŭ peste Asia mică și Grecia, peste Tracia și Dacia, peste țerile popŭrilorŭ ađi romanice dela apusŭ, dar și în alte părți. Și fiindcă din rādăcina *cac* avemŭ nu numai o mulțime de numiri pentru localități în țerile locuite de noi, ci și o mulțime de cuvinte de tŭtă điva în limba latină, cele romanice și în a nŭstră, — rādăcina trebuiă să o primimŭ și de romanică, respective romānescă.

Aci la începutulŭ temeī voiŭ pertracta rādăcina *cac* numai pentru nume proprii, de localități, de popŭre și de persŭne; eară la capētŭ într'unŭ despărțemētŭ separatŭ, pentru cuvintele de tŭtă điva, cu atāta mai tare, cu cātŭ la fiă-care ocaziune vrēu să'mī va-

liditeză sistema mea filologică. Acésta sistemă cere: a) de a scruta sematologice feluritele înțelesuri ale rădăcinei; b) de a classifica feluritele înțelesuri c) de a grupa cuvintele de înțelesuri speciale în clasele respective; d) de a arăta sinonimele.

Rădăcina *cac* însemnă:

1-ia *Munte*. Munte e conceptul, ideea de ceva înalt deasupra feței pământului.

a) ce însemnă munte însemnă și sinonimile: stâncă, pîtră, delu, colnicu, movilă, dălmă, dâmpu, pentrucă sîntu mai înalte deasupra feței pământului, sîntu ridicate.

b) însemnă totu ce la munte, delu etc. e mai ridicat, mai esută afară din trupină, astfel: vîrfu, créstă, frunte, capu, colțu etc. Numele proprii și cuvintele formate după înțelesurile de sub a) și b) sîntu: *substantive*.

c) Însemnă totu ce are conceptul de înalt, adecă ridicat în sus, are sinonimile de: mare, înălțat, ridicat, de sus; apoi conceptul trece la înțelesu de mare în alte direcțiuni, astfel la sinonimile: lungu, latu, vastu, întinsu; mai trece la înțelesurile de mare în jos, astfel: adâncu, afundu, scobitu, golu, găunosu.

d) totu ce are înțelesul de mare, are și înțelesul contrariu de: micu, scundu, măruntu. Cuvintele de sub c) și d) sîntu *adiective*.

e) precum vedurăm sub c) și d) contrarietățile, așa față de cele de sub a) din rădăcina *cac* ce însemnă munte etc. aflăm și nume pentru câmpu, șesu. Celelalte clarificări de înțelesuri se voru areta la cuvintele comune¹⁾.

Literile din rădăcina *cac* se schimbă:

a) *a* în tóte vocalele, și astfel avem formele: *cac, cec, cu, coc, cuc, cyc*; séu *a* se diftongéză, adecă mai primesce o vocală lângă sine, de regulă înderéptul séu, și astfel în: *ae, oe, ai, oi, au, ou, ie, io, iu*.

b) *c* atătú celú dela început precum și celú din capetu, în felurite limbi se schimbă în: *ch* și *k*, cu rostirea *k*: și astfel aflăm

¹⁾ În dicționarul Griechisch-Deutsches Wörterbuch de Bal. Christ. Fr. Rost. amú aflatú rădăcina *bath* (*bad* bat) carea dá felurite înțelesuri și ca de esemplu înșirú câteva cuvinte din rădăcina *bath*: *Bath-mis* 1). Stufe, Tritt, Schwelle; 2) *Basis*, Fussgestell einer Bildsäule; 3) Höhlung im Knochengelenk. *Bath-os* Tiefe, überhaupt Ausdehnung, daher auch Höhe, Breite; — Fülle; Abgrund, Hoheit (des Geistes) etc. *Bath-ys* tief, überhaupt von bedeutender Ausdehnung und Dichtigkeit, lang, breit, hoch, dicht, fruchtbar, gründlich stark, bedeutend spät, früher etc. Aceste arată, că câtú e de greú uneorí de a traduce din greca, și mai arareorí din latina, când atare *substantivú séu adiectivú* au multe înțelesuri și materia nu'í esplică, că ce înțelesu a folositú autorulú? Dar firesce, că în dicționarul rădăcina *bad* = *bath*, nu e sematologice clasificată.

forme: *chach, chech, chich, choch, chuch*; *kak, kek, kik, kok, kuk, kylk*. *Ch* în unele limbi se răspunde ca: *cî* (*cs* ung). în altele ca: *ch* (deosebi la francesi) eară în limbile asiatice, *k* adeseori e *kh*, greculă *X* = *Ch*.

c) *c* acuși amendoi, acuși numaî câte unul se schimbă în *ch*, *j*, și *g*; acuși sîntu amestecate cu literele schimbate după formele de sub *b*) și astfel ne întîlnim cu o mulțime de nume de munți, scrise în formele aretate, dar tôte formele se reduc la rădăcina originală: *cac*.

I. Cogaion.

Cogaion a fostu unu munte în Dacia. (Strabone, carele a trăitîu pe la 66 ant. Christosû până la 24 după Christosû) scriindû despre Dacia ne spune, că Zamolxis a fostu profetû și regelûi soțu în împărăția și că Z. s'a retrasû într'unu munte: „Și acestû munte se crede sacru, eară numele lui este *Κωγαίων* (*Cogaion*) ca și numele râului ce curge pe lângă el²⁾”

La fiă-care nume din cele patru, mai ântëiû voiû căuta numirî asemeni din lumea vechiă și apoi voiû înșira părerile despre situațiunea acelorû doi munți, a poporului și a țerei numite la începutu.

Kokkygion e numele délului, ce mai nainte s'a numitû Thornax în Argolis, o provincie în Grecia vechiă, și numele délului s'a susținutû la scriitorul Pausanias (pe la 150 după Christosû). *Coga*, din *Cogaion* purcede din *caca*, trecëndû prin forma: *coca*, = *coga*, eară *ion* e unu sufixû celticû, ce însamnă locû, și ce Greciî l'aû susținutû, până ce Latiniî l'aû strămutatû în *ium*, — p. e. Ilium gr. Ilium orașu în Troas în Asia mică. *Coga* însamnă munte, seû înaltû; *ion* locû. — În *Kokkygion*, decă ortografice e bine scrisû cu doi *k*, avemû de două-orî rădăcina *cac* — *cac*, odată în forma *kok*, de altădată în forma *kyg*, și atunci una însamnă munte, alta 'naltû, după cum în limba poporului s'a pusû substantivulû, orî adiectivulû înainte, apoi *ion* e indenticû cu celû din *Cogaion*.³⁾ Astfelû de

²⁾ Strabo lib. VII. cap. III. Nr. 5 descriere pe largû în Archivû p. 493 de Timoteiû Cipariu.

³⁾ În limba grecă se află sufixul de diminutivû în: *ion ion*, p. e. *aedon* privighitoare, *aedon-ion*; *tylos* stilû de pană, cuiû de lemnû, stêlpû; *tylion*; *taleros*, coșară *talasion*; *tribon* mantêua haină, *tribonion* etc. Strabone a scrisû în limba grecescă, dar în numirile locale, *ion* nu e diminutivû grecescû, ci e sufixû celticû, ce însamnă locû, și acestû *ion* la latini e *ium*, p. e. *Aktion* promontoriu și orașu în Acarnania încă la Thucidide, *Actium* la Romanî, așa orașele: *Agrinion*, *Agyrion*, *Alginion* etc; dar și *on* e atâta câtû *ion*, și la latini s'a strămutatû în *um*; *Algidon* latinesce *Algidum*, *Akouïnon* latinesce *Aquinum*, *Amiternon* lat. *Amiternum*, *Ariminon* lat. *Aruminum*. La magiarî *an*, *en*, *én*, *in*, *on* e postpozițiune, ce însamnă locû, p. e. *Bud-án*, *Pest-en*, *ing-én*, *padlás-on* etc.

duplicațiune aflămă p. e. în Mar-mar-a (marea dela Propontis) în Mar-mar-os; dar decă cumva ară fi trebuită scrisă cu ună *y*, atunci *yg*, (*ag*, *eg*, *ig*, *og*, *ug*) înseamnă prejură, ținut, și astfeiu locă la prejură naltă, — la prejură de munte; dar *yg* e forma și de diminutivă, și atunci înseamnă locă la deluțu, muntișelă.

Numirile aceste sântă forțe vechi, și acesta ni-o demustră numirile următoare: *Kakyparis* riurelă lângă Syracusa în Sicilia, se află la Tucidide, carele s'a născută la anulă 471 ant. Christosă. *kak* înseamnă, delă munte; *par* înseamnă apă, *părău*; *y* e adausă pentru eufoniă. *Káikos* riă în Mysia din Asia, la Hesiodă, 850 ant. Christosă, la Herodotă, 484—408 ant. Christosă. Vădurămă mai susă, că Strabone a dăsu, cumcă *Cogaion* se numesce și riulă, e curge pe lângă munte. Într'o lucrare a mea amă arătată, că riurile și deosebă părăiele aă numele muntelă, din care isvoresă. Astfelă și lângă *Káikos* din Mysia a trebuită să fiă ună delă cu numele *káik*; *káikon pedion* se află la Xenophon (444—355 ant. Christosă) șesulă de lângă riulă *Káikos*, și adeseoră și șesurile pórta numele muntelă de aprópe. *Kaikoubon* la Strabone ună șesă în Lațiu; la Romană s'a numită „*Caecubus ager*“ anume ânghiulă sudică ală țerri Volscloră, la Buillet se numesce *Caecubus mons*, între Terracina și Gaeta, eară Strabone ni amintesce de *kaikoubos oinos*, de vinulă celă renumită de pe delă, și astfelă pe *káik* din Mysia 'lă reafămă în *kaik*, *caec* din Lațiu. *Caucoliberum*, orașă în Gallia Narbonense și astfelă vădurămă felurite diftongiri a lui *a* din *caec*.

Kikykos, orașă în Mysia pe peninsula *Kikykos*, — o formă ca în *Kokkygion*, dar aci *yk*, apriată e diminutivă. *Kikynthos*, insulă la țermulă Thessaliei, aci *yn* (= *an*, *en*, *in*, *on*, *un*) e diminutivă eară *tho* = *da*, *la*, locă; locă la delușă. *Kikynna*, a) teritoriulă unei populaționă; b) poporulă din ună tribă, numele s'a susținută la Lysias (459—379 ant. Chr.) și la Aristophanes (+ 427 d. Chr.). Aci *na* înseamnă locă, asemenea lui *an* = locă, *tho* = locă.

Kokylitae locuitoră ună orașă în Aeolis, provinciă în Grecia, la Xenophon (444—355 ant. Chr.). *Kok* înseamnă delă, munte; *yl* din *al* înaltă, mare, și *tae* ómeni, locuitoră. *Kykala demos* (poporă și teritoră) din phyla (tribă, trunchiă). Aiantis la Hesychiu (400 d. Chr.) *Kyk*, delă, munte, *al* naltă, mare, *a* din capetă remășiță din *la* locă. *Kyklades*, ună numără de insule în jurulă insulei Delos, la Herodotă și Tucidide; în singulară: *Kyklas*, *Kyk* munte, delă, stěncă, *la*, locă, *s* e adausă grecesă. *Kyklaboros*, ună părăă torente în Attica la Arriană, secolulă ală 2-lea d. Chr. (*Ceginabara* părăă lângă Panciova). Acestă *Kyklo* e identică cu *Kykla* de mai nainte,

pară *boros* e tocmai *paris* din *kakyparis*, și înseamnă: apă, rîu, pârău⁴⁾. *Kokytos*, rîu în Thesprotia în Epiru, la Pausanias; *kok* = delu, *yt* = da, na, locu, *os* din *ais* apă rîu. Acestu rîu la Homeru, pela 950 ant. Chr. se pune în lumea de josu. *Cugerni* poporü în Gallia belgică, spre nordü dela colonia Agrippina, de bună sémă aü läcuitü pe deluri nalte; țara lorü s'a numitü *Cugerna*. — *cug* = *cac*, delü, er mare, nalt, *na* locu, terenü; *Cuger-n-i* poporulü, unde *i* = locuitorü.

După acésta pregătire să reîntörceamü la *Cogaion*. Unü flü răspundü: *Cog-e-on*, pentrucă *ai* la greci se răspunde ca *e*: alții flü scriü: *Cocaion*. Amü arătatü mai susü, că *ion* e sufixü, — în urmare remâne: *Coga*. *Aigaleon* — după Strabone unü delü în Messenia; — decă Strabone arü fi respunsü *Cog-e-on* apoi l'arü fi scrisü cu *e*, și nu cu *ai*, — și de bunăsema l'a scrisü, precum i-a aüditü numele.

Strabone numai atäta ni-a spusü, că muntele, orü delulü *Kogaion* a fostü în Dacia, — dar unde? nu ni-a spusü, — și fiindü-că Dacia a fostü mare, trebuiä să căutämü situațiunea muntelui, și că susținutu-s'a öre numele vechiü orü și în ce formă?

Buillet öce: „*Cocajon* unü munte ce face o parte din lanțulü Carpaților în Dacia și de unde isvoresce unü rîu *Cocajon*, ce se crede a fi Bistrița“.⁵⁾

Așadară să cutrierämü șirulü Carpaților, dela isvöarele Tisei, de pe unde s'a începutü Dacia nordică, încungiurändü Ardélulü până din susü de Roșava și să căutämü Bistrița⁶⁾. Dar Strabone öce,

⁴⁾ Vödurämü *kyklos*, *kyklo*. Numele insulelorü *kyklades*, de regulä s'a esplicatü dela cuvëntulü grecü *kyklos*, ciclu, cercü, inelü etc. cu înțelesulü: stätätöre împrejurü, pentrucă insulele zacü în jurulü insulei Delos. Conv. Lex. alü lui Meyer le descrie și arëtä că Cieladele staü din stënci, — locü de stëncä trebe să însemneze. *Καχλεξ* la greci petró, petrișü. Pétra Ciachia (Csáklya-kó) o stäncä cătră Alba-Iulia, unü milü dela Cricău; Cehlău sëu Pionü munte între Ardélü și Moldova de 2700 metri de înaltü. Cielova satü și delü cu stincă lângă Oravița, și acolo este o mănăstire în stëncă și pe stëncă. Amü fostü acolo.

⁵⁾ Diction. univers d' histoire et de Geographie de M. N. Bouillet, Paris 1854 *Cocajon*, mont, qui fait partie dela Chain des Carpathes en Dacie et d'au sortait un riv *Cocajon*, qu'on croit etre le Bistritz.

⁶⁾ În Ardélü se află Bistrița rîu, în comitatulü Bistrița-Năsăudü, care e apröpe de Carpații resăriteni, și este și părăulü Bistra. Valea Bistra curge din Arieșulü mare în comitatulü Aranyos-Torda. Bistra, riurelü, curge din comitatulü Huniedörei în Timișü. În România se află riulü Bistrița, ce isvoresce diu muntele Vatra în Transilvania și intră în Moldova. Bistrița, părăü în județul Gorjü apröpe de hotarü ivoresce din delulü Bouluș și curge în Tismana; Bistrița, părăü din muntele Arnota în jud. Vâlce; Bistriöra, părăü în j. Némțü. Pentru töte numirile locale din România, folosescü opulü ce urmézä.

că și rîul s'a numit *Cogaion*, — pentru acesta mai curîndu să căutăm un rîu cu numire din aceeași rădăcină.

Dimitrie Frunțescu în opul său aduce localitatea Cogaion și dice: Cogaion, munte înalt în județul Argeșu la hotarî lângă Oltu, — a căruî pôle le spală apa. Acestu munte are o peșteră, în carea se dice, că a statu ascunsu cîtva timpu Zamolxis, filosofu și legistul Dacilor.⁷⁾ Descrierea „la hotarî lângă Oltu în județul Argeșu“ nu e îndestulătoare, — pagubă că nu a însemnat satele din prejurî. Amu căutatî în multe mape, dar Cogaion nu e însemnatu.

G. G. Tocilescu scrie: Din relațiunea lui Strabone asupra muntelui Kogaion, în care se retraseră Zamolxis și Deceneus... dar unde va fi fostu Kogeonul, nu este cu putință de a decide.)

Tocilescu continuă asupra themeî: „Unî scriitorî așașă muntele Cogaeonus la stînga Dunării, și anume „vîrfulu Carpaților despre Moldova: *Kaszon* sêu *Kaszin*“ — pe Kogajon alu lui Strabo, și numele Caucasulu — numitî în limba persană *Koh*. Muntele *Kaszon* nu esistă în România, se pare că D'Anville a luatî acestu nume dreptu Ciahleu, așa cum se numesce vîrfulu celu mai înaltu alu Carpaților în județul Némțu... Grimm regăsește Kogeonul în *Caucalandensis locus. Katacsich în Gogány la Mica în Transilvania*“.⁸⁾

Muntele *Cason* îl reafîmî în *Kászony-hegy* în Ardélî la graniță spre Moldova, în linie cu orașulu Ocna. *Kaszon*, părău în comitatulu Csik, *Kaszina*, părău din muntele Lipse; dar numele purcede din *cas* (cad = cat), ce asemenea însemnă: munte, pădure etc. și din *on*, ce acușî e diminutiv, acușî însemnă: locu; în urmare nu purcede din *cac*, *cog*. Cehlăulu sêu Pionulu e munte de 2720 metri în județul Némțu. *Ceh* purcede din *cac*, eară la însemnă locu, deci forma origanală *cacla*, — cum amu citatî în nota a 4-a *Ciaclia*. Ca Cehlăulu să însemne munte mare, aru fi trebuitu să remîna cu numele *Cehalulu*, — din forma: *Cac-al-a*. În limba persică de adî: *Kuh* însemnă simplu: munte, délî, de aci, *Kuh* se adauge la numele munților. *Se-wad-kuh*, *Schachwar-kuh*, *Puschti-kuh*, precum se adauge: *dagh* la Turci, *Berg* la Némți. În câtu D'Anville dice și *Kaszon-koh*, — numele *koh* e esplicatî.

Neugebauer, carele a fostu consul generalu alu Prusiei pentru Moldova și Valachia, în 1847 a petrecutî multu în Ardélî, în

⁷⁾ Dicționariu topografic și statistic alu României de Dimitrie Frunțescu, București 1872.

⁸⁾ Dacia înainte de Romani de Gr. G. Tocilescu, București 1880. pag. 720.

⁹⁾ Tocilescu la pag. 599.

Dacia centrală. ca să caute anticitățile romane, ni scrie: „În Ardélú nu departe de Keresd zace satulú Gogány, doue mile dela Seghíşóra în direcțiune sudvestică; tradițiunea aci așađă peștera profetului Zamolxis, scolaruluí luí Pythagoras, carele s'a retrasú timpú de trei ani într'o peșteră a déluluí Kageon“.¹⁰⁾ Dar Neugebauer a luatú o direcțiune retăcită.

Ladislau Kóváry în opulú seú „Anticitățile Ardéluluí“ a scrisú: „Se află satulú Goganú unguresce: Gogány-Váralja. Acesta zace pe țermulú stângú alú ríuluí Küküllő. Désupra pe unú délú înaltú e unú locú de cetate, loculú cetății Gogán.“ Autorulú se provócă la Strabone lib. VII și repeșce cele đise mai susú, apoi continuă: „Și délulú sântú și ríulú ce curge pe lângă délú, — după elú (Strabone) s'aú numitú Cogeon. Din astfelú de cuvinte ale luí Strabone scriitorii nostri istorici, începéndú dela bėtránulú Bonfiniú, până la Iosifú Benkó, trăiescú în acea credință, cumcă cetatea Goganú arú fi fostú loculú și délulú reverinței dumneđeiescú păgáne, amintite mai susú, și cumcă numele seú Goganú l'a căpėtatú dela numirea *Cogeon*, amintitá la Strabone.¹¹⁾

În comitatulú Kisküküllő, cerculú Erzsébetváros se află doue comune: a) Goganú, ung. Gogány, săsesce Gogeschdorf (satulú

¹⁰⁾ Dr. I. T. Neugebauer Dacien aus den Überresten des klassischen Alterthums. Kronstadt 1881 pag. 256 Ohnfern Keresd liegt das Dorf Gogány, 2 M. in süd-westlicher Richtung von Schässburg, hierher verlegt die Sage die Höhle des Propheten Zamolxis, des Schülers des Pythagoras, welcher sich drei Jahre lang in eine Höhle des Berges Kageon zurückzog.

¹¹⁾ Kóváry László, Erdély régiségei, Pesta 1852 pag. 19 Gogány-Váralja Ezen Váralja a Kisküküllő balpartján, esik. Felette magas hegyen van egy várhely a Gogánvár helye... E szent helyet és a melette elfolyó vizet, szerinte Cogeonak nevezték. Strabo ilyszerű szavaiból honi történetiróink az öreg Bánfitól le Benkó Józsefig az litben élnek, miszerint Gogányvár az említett pogány istenitisztelek helye és hegye lett volna és hogy Gogány nevét a Strabo által említett Cogeon nevezettől kapta.

Pentru de a căpėta deslucirí din fața loculú, amú rugatú pe dlú Zacharie Tatariu, notariu de tribunalulú regescú din Elisabetopole (Erzsébet-Város) și acesta 'mí scrie următoarele: „Satulú Goganú zace în comitatulú Tėrnavei micé (Kis-Küküllő), pe teritorulú situatú între ambele Tėrnave (riurile Küküllő seú Kokel) la stėnga riuluí Tėrnava mică și mai aprópe de acėsta decátú de Tėrnava mare. Satele vecine sântú: la mėđănópte Gogány-váralja (Varolea); la mėđáđi Kund (Rensdorf); la rėsăritú (Órmányes) și Szent-ivány (Santióra, Johannisdorf); eară la apusú Leppend (Lepindis) și Szászdálya (Dalia). Goganulú și Gogányvaralja se află unulú de altulú în indepărtare cam de 200 metri și sântú despărțite prin unú șesú. În prejurulú comunelorú învecinate sântú délurú, munți însă, și cu atáta mai puținú cu urme diu rădăcina *caca orí goga* nu se află.. se află însă în unele comune din ținuturile aceste familii románe cu numele Goga. În față cu Goganváralja se ridică unú délú, căruia románií 'Y đicú „la cetate“, eară ungorii Várhegy. Pe platoulú déluluí sá fiá fostú o cetate vechiă carea însă a dispărutú sub ierbă, și a cării urme numai prin legăturá se potú constata. Aci, póte că a fostú vr'o peșteră óre-cánd, astăđi însă din celú consultáđi, nu mi-a pututú nime da deslucirí despre esistența unei peștere acolo, ilus. Sa D-lú Pușcariú 'mí spune, că a fostú în acea peșteră.

Gogheșu); c) Varolea, la ungrî Gogány-váralja, la Sași Burg (cetate). După mapă, Gogány-váralja stă desupra, Gogány în mijloc și Erzsébetváros mai în jos, — eară Sighișóra (unguresce Segesvár, nemțesc Schässburg) amintită la Neugebauer se află în comitatul Küküllő mare, la țărmurul stâng al râului Küküllő (Kokel nemț.) mare¹³⁾, așadar Neugebauer nu le așază bine.

Alexie Fényes în statistica sa însemnă: „Küküllő, ce în Ardeal sunt două, fiă-carele purcede din muntele, lacul (iezerul) Küküllő, și Küküllő-ului mic după cursul de 36 de ore, ăra cel mare după cursul de 42 de ore, mai în jos de Blașiu se împreună și împreunate nu peste multă întră în Murășu¹³⁾).

Ladislaș Kóváry în opulă se continuă: Küküllővár, nemțesc Kukulburg, românesce Cetatea de Baltă. Pe țărmul stâng al râului Küküllő mic se întinde un cap de del, — pe acesta zace castelul și la piciorele lui curge bëlul Küküllő. Dela Cetatea Küküllő, cândva renumită, și castelul se numesce Cetate¹⁴⁾.

Ași Küküllővár, nemțesc Kokelburg, românesce Cetatea de Baltă, e în cercul de administrațiune Dicső-Szt.-Márton și în comitatul Kisküküllő; zace cam într'o liniă cu Erzsébetváros și în amedii-răsărită e Mediașu, la amedii-apusu e Blașiu. Rîul Küküllő mic e din sus, spre nord; rîul Küküllő mare e din jos spre răsărit; și ambele rîuri purcedu din Küküllő-tó hegy (delul lacul Küküllő); dar în cel mic curg păraie și din Muntele Mező-Havas (Câmpul Alpul) eară în cel mare și din Delhegy (delul Del). Rîurile la Sași se numescu *Kokel* cel mic și cel mare, ăra la Românî Târnavă cea mică și cea mare.

La nord de Küküllővár e Gogány-váralja, de stânga Târnavă mică, — la apus într'o linie fi zace Dicső-Szent-Márton, la amedii satul Kund, la răsărit satul Zágor, posta din urmă Bonyha, în cercul Erzsébet-város, și în acest cerc e și celalalt sat: Goganu

¹³⁾ Magyarország korona országának helység névtára. Budapest 1852. E un dictionariu geografic, dar numai despre comune, nu are riurile și delurile. Localitățile din Ungaria și Ardeal le provocă din acestu op. Váralja însemnă: sub cetate.

¹⁴⁾ Fényes Elek, Statistika, Pest 1857. II pag. 139. A Küküllő, mely kettő van Erdélyben, mindenik a Küküllő-tó-hegyből ered és a Kis Küküllő 36, a Nagy-Küküllő 42 órai lefolyás után Balázsfalván alól egyesül és egysülve nemsokára a Marosba szakad.

¹⁵⁾ Kóváry László, Erdély régiségei. pag. 210. Küküllő-vár, németül Kukulburg, oláhul Cetatea de Baltă. A Kis-Küküllő balpartjára *hegy-fok* nyúlik be, azon diszleg a kastély és lábánál folyik a szöke Küküllő. A hajdan hires Küküllő-vártól a kastély is várnak nevezetik.

(Gogeschdorf, Gogányfalva). Póte că în 1847, pe când a umblat ũ Neugebauer în Ardélũ, împărțirea administrativă a fostũ, că satulũ Gogány, ce-lũ amintesc, s'a ținutũ de altũ cercũ, — dar ađĩ în cerculũ administrativũ Keresd, cu capitala Seghișóra și în comitatulũ Küküllő mare — nu se află nici o comună: Goganũ.

Acuma trebuie să luămũ în considerațiune spusele lui L. Kőváry despre Gogány-Váralja, pentru-că acestũ satũ zace cătră țermulũ stângũ alũ rĩului Küküllő micũ; pentrucă aprópe e unũ délũ înaltũ; pentrucă désupra a fostũ cetatea Goganũ; și pentrucă după mapa militară (des k. k. geographischen Institutes) vedemũ Gogány-Váralja și că unũ délũ e aprópe de rĩulũ Küküllő micũ. Astfelũ am aflatũ unũ délũ Goganũ și lângă elũ unũ rĩũ Küküllő seũ Kokel (Kukel) și în acestũ modũ aflămũ délulũ Cogaion și lângă elũ unũ rĩũ cu asemenea nume, cum a đisũ Strabone.

C din răděcina *cac* trece în *g*, și astfel avemũ formele: *gag, geg, gig, gog, gug*; — *gog* e prima parte din *goganũ*; eară *an* seũ e diminutivũ și atunci *goganũ* înseamnă: del-ușũ; seũ *an* înseamnă locũ și *Gogan* are înțelesulũ de: locũ de délũ. Precum din răděcina *cac* la Strabone s'a făcutũ: *cog*, — așa din sufixulũ *an*, cu înțelesũ de: locũ. În județulũ Buzeũ e muntele Gogoinĩ, și acestă formă stă aprópe de Cogeion.

În numele Küküllő pentru munte, pentru rĩũ și pentru cetate, asemenea reafămũ răděcina *cac*: *a* din acesta e strămutatũ în *ũ*; *ũl* purcede din *al* ce înseamnă înaltũ; *lő* purcede din *la* ce înseamnă locũ, și astfelũ pentru Küküllő, forma originală e: *Cac-al-la* pentrucă délulũ Küküllő-tóhegy, din care isvoresce rĩulũ, e înaltũ. Reĩtorcēndu-ne acuma la numirile vechĩ înșirate maĩ susũ, acolo amũ avutũ forma: *Kykala*, unde *y*, la greci: *v = ũ* s'a rēspunsũ: *kũk*; și apoi cealaltă formă citată: *Kokylitae*, unde *tae* înseamnă locuitorĩ, eară *Kokylĩ* e identică cu Küküllő, și acesta e bine scrisă cu doi *l*.

În urmare, ce se atinge de forma vechiă: *Cogaion*, arũ trebui, ca ađĩ să se afe localitate cu forma: *Cocaiă* orĩ *Cocaiũ* seũ *Gogaiă* orĩ *Gogaiũ* — în limba nōstră, dar nu se află, precum din asemenea formă ni-a rēmasũ cuvēntulũ comunũ, *cocaiă*. Forma *Gogan* de ađĩ după răděcină, sufixũ și înțelesũ, e identică cu Cogaion, — diferența o face numai litera *i*, altcum *ion* și *on* e identicũ. Sub numele Goganũ aflămũ ađĩ 2 sate și după Kőváry „désupra pe unũ délũ înaltũ e unũ locũ de cetate, loculũ cetățĩi Gogan“ astfelũ și cetatea a trebuitũ să se numescă după numele délului Gogan, — în acelũ prejurũ, unde trebimũ să căutămũ délulũ orĩ muntele Co-

gaion; dar rîu cu numele Goganu asemenea nu se află. Totuși se află munte, se află iezer cu numele: Küküllő și Kokel, și se află rîuri cu aceste nume. Zamolxis s'a retrasu într'unu munte cu stînci, — acesta nu a pututu fi Goganu, ci Küküllő seú Kokel, pentrucă, nu numai că muntele Küküllő e cu stînci, și pe lângă elu curge un rîu cu asemenea nume, ba și isvoresece din elu, și în acestu mod stămu mai aprópe de asertiunea lui Strabone.¹⁵⁾

O formă ca Küküllő avemu în Gödöllő, — reșelița de vîr a regelui Ungariei; aci *göd* purcede din *cad* = *gad* pădure; din *al* = mare, și *lö* din *la* = locu, — forma originală a fostu *gad-al-la*; dar magiaru după însușirea limbei loru, strămută adesea pe *a* în *ö*.

Forma Kokel și Kukel a délului și rîului, cum se numese la Sași, stă din *cac* = dél și *el* = locu, seú sufixu de diminutiv, — în acésta formă nu aflămu conceptul de: *al* = mare; — deci Kokel înseamnă: ori deluțu, ori locu de dél, — atăta cât Goganu. Deci acestu *el* = locu, e la magiaru: hely, — locu, — însă ei au aspiratú pe *e*, adecă au pusú *h* înainte și au înmoiatú pe *l* în *ly* = *li*.¹⁶⁾

¹⁵⁾ La numele *Kokkygion* s'a spusú că délulu acesta mai nainte s'a numitú *Thornax* în Argolis. *Thor* din *dar*, tar (diftongitú *Tau-rus*) munte na, locu ac = *ax* totu aceea. Küküllő seú Kokel, la romanu Têrnava, din *tar* = dél, munte, na locu, și *ava* = apă. Se află Cogelnicu părau micu în jud. Cahulu de unde Cogălnic-ianu.

¹⁶⁾ Să căutămú urmele în lăuntru Ardélulu și numele altoru localităti purcese din răděcina *cac* și culese din opulú citatú în nota a ¹⁰⁾; dar scrise după ortografia maghiară. În comitatulú Kisküküllő afară de 2 Goganu și Küküllővár mai suntu: Kikmantor (*cic* = *cac*, *mant* celt *mont* = munte, *or* = *ra* loc) Gyákos (Giacos, *giac* = *cac*) În comitatulú Alsó-Fehér, Alba de josú suntu în cerculú Alvințu: Csüged (ciughed; *csüg* = *cog*, *cug*, *ed* = *da* locu); în cerculú Maros-ujvar: Csücs (Ciucú — ce în limba maghiară comuna înseamnă: culme; în România Ciuce, și 2 Ciuciu și alte forme cu acestu trunchiu); în cerculú Nagy-Enyed e: Csáklya satú și Csáklya-kő stâncă: *cac-la*, acésta după mărimea stencei, a pututu fi și *cac al ia*) Havas Gyógy rom. Muntorj și Givagiel cum e scrisú în opú; Fel Gyógy rom. Giogicelú de susú. Gyógy = Giogú, Goga Valea Gelsei curge din Pétra Cioachei pe lângă Koslád în Murășu; Valea Giogilui curge pe lângă Tóvișu în Mureșu. În comitatulú Făgărașu, cerculú Sárkany, Cuculata unde e forma: *Cac-al-la*, unde *ta* înseamnă locu; în cerculú Sepșu: Kőkös = *Cac-as* Checheș. În comitatulú Huniádorei aflămu trei Gyógy și unú Csigmó (*Cac-ma*) și apoi la granița între România și Carașu e muntele Gugú, *Cac-a*, *Cauc-a*. În comitatulú Clujulu, în cerculú Mezö-Örményes e: Kecsese (*Chec-iste*); în cerculú Banfi Hunyad e: Csusa (*Cauca*); în cerculú Almás e: Kőkenyes (*Chech-en-es*). În comitatulú Maros-Torda, cerculú Görgény e Kakus (*Cac-u-ca*); în cerculú din préjma Têrnavei suntu: Csokpatra, Geges și din préjma Nyaradulu: Csóka (*Cuca*) și Gőcs (*gacce*). În comitatulú Sibiiului 2 *Cac-o-va*, eară în comitatulú Selagiulu: Cseglén, Kucsó, Csikó, Csaholy (forma ca Cehlou), Csög, Kegye, Kékes. În comitatulú Szolnok Dóboka cerculú Dézs e: Guga; Csáki-Garbó, Csáka, Kucsulat, Csokote. În Comitatulú Torda Aranyos suntu, Kákova, Csegez, Mezö-Kök Csákó, Kocsárd. În comitatulú Udvarhely suntu: Kecsese, Csehet, Csekefalva, Gagy.

II. Caucasus.

Pe timpul împăratului Traian și anume pe timpul resboiului cu Daci (102—106 după Christos) în Dacia s'a aflat un munte cu numele Caucasus. Un militar roman, carele s'a luptat în acel război, a făcut vot (făgăduință), votul și l'a împlinit în Germania și apoi a ridicat piatră de pomenire, eară pe piatră e inscripțiunea, carea dovedește muntele Caucasus în Dacia.

Acăsta inscripțiune a comunicat-o pentru noi mai întâi B. P. Hașdeu, și în aceea se află: ad Alutum flumen secus mont. Caucasi. Hașdeu o cetește astfel: Matronis Aufanibus, Caius Iulius Mansuetus, miles legionis primae Minerviae piaie felicis, votum solvit lubens merito. Fecit voto facto ad Alutum flumen secus montem Caucasi. În traducere: Dinelor urzitoare, Caiu Mansuetu, ostaș în prima legiune Minervia piă fericită, îndeplini cu bucuria cuviosul vot, făcut la fluviul Oltu lângă muntele Caucasu.¹⁷⁾

Glig. G. Tocilescu reproducându această inscripțiune la capătul serie: *montis Caucasi*.¹⁸⁾

Sumă de părere, că trebuie scris „montem Caucasi“ dar în traducere nu primesc „secus“ tradus cu „lângă“ ci cu „altmintrele“, se „altcum“ și astfel traduc: „votul făcut la fluviul Alutu, altmintrele la muntele Caucasului“ „Ad“ din „ad Alutum flumen“ se subînțelege și în „secus ad montem Caucasi“. ¹⁹⁾

De bunășama acest Caucasus nu a fost departe de Oltu.

Să căutăm și aci numiri asemenea, din lumea mai vechiă.

Kaukasos la Herodot, (anul 484—408 ant. Christos) muntenia, șirul de munți Caucasus între Marea-negră și Marea caspică. Asemenea *Caucasis* la Herodot: *Kaukasos skythikos* (Caucasul scitic) la Arrian din secolul al 2-lea după Christos. Locuitorul din Caucasus la felurii autori s'a numit: *kaukasios*, *kaukasianos* și *kaukasites*, eară țara s'a numit: *kaukasia* la Stefan Byzantinul

¹⁷⁾ B. P. Hașdeu *Istoria critică a Românilor*, București 1875 pag. 280 și se provocă la archeologul german Lersch, carele mai întâi a descoperit inscripțiunea și a publicat-o în: *Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande* tom. 5 Bonna 1844. pag. 316.

¹⁸⁾ Glig. G. Tocilescu, *Dacia înainte de Roman*, București 1839 pagina 432 nota 17.

¹⁹⁾ „Lângă“, latinesc se exprimă cu: *iuxta*, *prope*, *ad*, adică: lângă aproape de, la; și astfel „ad Alutum“ se poate traduce și cu *la* și cu *lângă*; dară *secus* cu: „altmintre, altmintrele, altcum“; nemțesc: anders, ung. máskép, máskint, különbén. În frazeologia latină: longe secus = de tot altcum; non dici secus, ac sentiebam; nu amă disu altmintrele, și consimțiam.

în secolul 5-lea după Christos. Dar a fost și *Kaukasos Indica* adică: un șir de munți în India, pe timpul lui Alexandru cel Mare (+ 330 ant. Christos) care la Arrian a acestă Caucasă indiană e identică cu numele *Paropamisos*, aș numit: *Hindu-koh* și *Hindu-kuch* (*kusch*), ce formează o sistemă de munți în Asia, și are vârfuri până la 7173 de metri de înalte.

Caucasul amintit mai înainte, ce se numește și scitic, asemenea o sistemă de munți, și partea cea mai mare e între Marea Negră și Caspică și stă 1) din Caucasul mare, un șir de munți ce sînt precipiți ridicați și între ei muntele cel mai mare în nordul Elbrus de 5652 de metri; apoi Gumaran khokh de 4572 de metri și Adai khokh de 4646 de metri; 2) din Caucasul mic, cu șiruri paralele, de cari se ține și Araratul cel mare de 5156 d. m. Araratul cel mic de 4180 m. în Armenia.

Koh, kuch, khokh e contrasă din *Cauc*, și vedem, că tot înseamnă: munte, delu.

Forma *kaukas* e susținută în numele *Kaukasa*, locu pe insula Chios în Marea Aegeică, la Herodot (484—408 după Christos) și în *Kaukasa* oraș în Mysia din Asia mică la Xenophon (444—355 ant. Christos).

Dar *Caucasus* se află și în forma de *Cucusus* asemenea în Asia²⁰⁾ și *Cucusus* oraș în Cappadocia²¹⁾; în forma de *Coccius* în Alpii Italiei²²⁾ ba și muntele Hemului său Balcanul încă s'a numit și *Caucasus*²³⁾. Tote aceste pentruca, în limba de totă ziua a unor popore vechi, *cac, cauc* și în toate formele ce le-am înșiratu la început, a însemnat: munte, delu, dar *c* trecend în *g* s'a format: *gag, geg, gig, gog, guj, gyg*, și ca să vedem acesta chiar și în numele Caucasului, precum ca să rectificăm numele Gogan și alte ce vor urma, să enareză următoarele.

²⁰⁾ La Ioan Curopalata Scylitza pag. 671. Et per *Cucusi angustias* in Germaniciam profectus, in regionem nomine Teluch invadit. E in drumulu, ce conduce în Syria.

²¹⁾ Cedrenu I. pag. 617. *Cucusum* Capadociae opidum, pe timpul împăratului Leo I. 457—474 după Christos. După Builet, *Cucusus* aș se numește: Coscan în Cappadocia, unde a fost esilat Ioan gură de aur. După acesta formă Kikysion oraș în Elis la Strabone, — 24 după Christos.

²²⁾ Jornandes de rebus geticis cap. 30. Hic ergo Itilico ad Potentiam civitatem in Alpibus Cociis. Acestă formă e din: *Cauc* = *cac*, și *ce* (prejur, locu) și acuma vom pricepe, ca ce înseamnă numele roman vechi: *Coc-ceius*; omu din jur de delu, adică: muntenu.

²³⁾ Hașdău în Istoria critică a Românilor pag. 280 se provocă la Floru III. 5. Piso Rhodopen Caucasumque penetravit.

În testamentul vechiu la Moise I. cap. 10 V. 1—2 se dice: „Fiul lui Iafetă fură Gomer și Magog. La Ezechiel profetul cap. 38 Fiul omului, îndreptă-ți fața către Gog, din pământul lui Magog și domnu peste Ros, Meșec și Tubal. În Conv. Lex. al lui Meyer: Magog e numele unui popor și sub regele Gog s'a aliat cu Persii, Armenii și Kimmerii în contra Palestinei. Verisimilul sub Magog sunt de a se înțelege popoarele din nordul Caucasului. Mai târziu Gog și Magog (Apocal. 20. 8) s'au considerat de inimiile împărăției lui Ddeu.

W. Obermüller: Gog și Magog însemnă Caucasul și țara dincolo de el, adică Scythia veche, Rusia de azi. Gog e celtic: *Coiche*, nemțese Höhe, înălțime, munte. Kaukasos e forma grecisată din *coich* — *aith*, *ais* munte înalt; Magog însemnă: *mah* = mare, *gog*, munte. ²⁴⁾

Dar acum să ne reîntorcem la fluviul Alut altcum la muntele Caucasului în Dacia.

Hașdeu (în Istoria critică a Românilor pag. 184) are §-ful 67 sub titlu: „Carpații sub numele Caucas în Apolloni de Rhodos“ eară §-ful 68 sub titlu „Carpații sub numele de Caucas în Iordan“ și apoi în §-ful 69 conchide că: „în acești doi auctori, Caucas sunt Cataractele dela Orșova“.

Adevărul în istorie și geografie trebuie să fie mai sus de toate, și pentru acesta să scrutăm pe acești doi autori.

Apolloni de Rhodos s'a născut la anul 240 înainte Christos și a scris o epopeie: Argonautica ²⁵⁾. Încât la Apolloni se află numirea *Karpathos*, acesta e insula Carpathos între Rhodos și Creta, pe unde au navigat Argonauții ²⁶⁾ și numirea nu se poate refera

²⁴⁾ Wilh. Obermüller Deutsch Keltisches Wörterbuch I. 543 și continuă: Acești caucasieni nordici au pãfugat mai înainte pe Gomer (kimbri, seú kymerii din locul de pe lângă Marca asovică.) La pag. 544. În limba ossetică *Gogg* încă și azi însemnă, munte; vèrfurile cele mai înalte se chiamă *Mugoggy* și *Moghef mu* = *mah*, *mah coiche*; *mah keap*. Mai tot în asemenea forma le repetesce în II. pag. 161. S'arú puté serie și *Mug-gogh Mog-ghef*, ca formă mai originală. Pe *mah*, unde *h* e egale = *g*, 'lú reafilm în latinul: *mag-nus*, *magis*, în ungurescul *mag-as*, înalt; din acest *mag* e la noi: *măgură*, ce însemnă: munte, delú. În vechime Chersonesus Cimbrica azi peninsula: Crimia, nume remasú din: Gomer, kimbru, kymerú.

²⁵⁾ Apollonii Rhodu Argonauticarum libri quatuor. Edițiunea lui Christian Daniel Beck tipărită în Lipsca la anul 1797. Și amú cercetatú și edițiunea de Ioanú Hartung tipărită în Basilea.

²⁶⁾ Apolloni lib. IV. vers 1636. Excipit autem eminus aspera Carpathus; inde traiectiones erant in Cretam, quae inter alias eminebat mari insulas.

la Carpații sėu munții Daciei, pentru cã acestia și anume partea de Pojonu spre Nordu-rėsãritu, mai ânteu se amintesece la Ptolome (III 5) carele a trãitù pela 150 dupã Christosù.

Hașdeu pentru dovedirea combinațiunii se provocã la edițiunile lui Beck pag. 317—319 dar pe paginile aceste nu se aflã nici unele mele „Caucasù“ decum atare combinațiune cu Carpații, și ca cumva în citațiune sã fiã smintã tipografică, me vedù silitù ca în ce în Apolloniù se scriu despre Caucasù sã le citezù în note, sã se vadã, cã autorulù a avut în mintea sa numai Caucasù dintre marea negrã și Caspicã.²⁷⁾

Apolloniù în opulù sėu e poetù, cãci a scrisù epopeiã și geografică, multe date le are bune, ce corespundù datelorù altor geografii vechi, dar în parte mare are multe sminte, și Hașdeu asupra smintelorù sėu unorù date de altù înțelesù, sėu ce nu există face combinațiuni Caspice asupra Caucasulù din Dacia.

Jornandes (și Jordanes) a scrisù pãnã la anulù 24 alù împereșterii lui Iustinianù celù mare, adecã pãnã la anulù 551 dupã Christ. Elù a fostù de vițã gothicã, și a scrisù mai multù despre Gothi. În capitululù alù VII scrie despre Amazone, cari sub conducerea Marsepiei au învinsù felurite ginți ale Asiei și a venitù la Caucasù și remãnendù aci timpù anumitù, loculù i-au datù numele „stãnca Marsepiei“.

Jornandes apoi spune, cã Caucasulù se ridicã în India și cã pe unde se întinde.

²⁷⁾ Apolloniù în lib. II. versù 1212. *Talis illud draco, undique tuetur immortalis somnique espers, quem ipsa Terra edidit Caucasi in saltibus.* Lib. II. versù 2449. *Et iam procedentibus, sinus prospiciebatur Ponti, atque Caucasi montium apparuerunt iuga excelsa, ubi corpore ad asperas rupes alligatis aereis pedicis Prometheus aquilam jecinore pascebat retrovolantem.* Lib. II. versù 1269. *Habebant ad sinistram manum Caucasum altum, et Cytaicam urbem Aetae (Kytai e fostù orașù în Colchis, o țarã la șesù între Caucasù și Marea-negrã; Kytai e formã de adjectivù; Aetes e regele din Colchis, tata Medeei).* Lib. III. versù 242. *Enum caucasia nympha peperat.* Versù 852 în caucasiis saltibus. Versù 1224. *Iam vero lucem nivoso super Caucaso matutina misit exoriens.* Încãtù însã Hașdeu s'ar fi provocatù la lib. IV. în acesta numai la versù 135 se dicù urmãtoarele: *Ad ostia Lyci, qui divertens a fluvio strepente Araxe cum Phaside conjungit sacrum fluxum, illi autem ambo in Caucasium mare una compulsi effluunt. Araxes unù riu în Armenia, altulù în Scythia. Phasis riu chiar în Colchis, încã la Hesiodù, Herodotù Xenophon; și Phasis orașù în Colchis, — decì aceste aratã, cã e vorba despre Caucasulù dela Marea negrã și caspicã, earã Colchis cu Caucasulù, nu se potù muta așa de ușorù la Marea-negrã dela Dunãre, undeva în Dacia.*

Haşdeu din acestu Capitolu citéză cele din notă²⁸⁾ cari românesc sună: Şi de aci (Caucasul) cu spatele seü dându hotare ginţilor scythice, se scobóre până la Marea-négră şi cu *colnice desü grămădite* atinge şi fluentele Istrului (a Dunării de josü) *unde riulü despicaü* se acufundă, şi în Scythia se numesc Taurus (adecă Caucasul).²⁹⁾

Acı e „*amnis scissus*“ riulü (Dunărea) despicaü şi nu „*mons scissus*“ muntele despicaü, — decı nicı vorbă nu pöte fi de cata-
racte delä Orşova.

a) pentrucă din vorbele lui Jordanes se vede, că Caucasul s'a scoboritü la Marea négră, în direcţiunea spre laculü Maeotis (Marea-asovică).

b) pentrucă fluentele Dunării, riurile ce curgü în Dunăre, unde acésta se despica, le atinge numai cu „*colnice desü grămădite*“ şi nu vorbeşte de munţi.

c) pentrucă aceste fluente în Dunăre sântü numai Prutulü, carele din josü de Galaţi la Reni, şi Siretulü, care între Brăila şi Galaţi taiä (scindit) riulü, şi aci se despica Dunărea şi se afundă în Marea-négră.

Decı în „*consertisque collibus*“ nu se potü înţelege Carpaţi, şi în „*amnis scissus*“ nu se pöte înţelege Dunărea la Orşova. Dar prin aceea, că Jornandes încheiä construcţiunea cu „*in Scythia quoque Taurus vocatur*“ se vede că nicı a cugetatü la Carpaţi, cari în secululü alü VI ca unü episcopü, 'ı vorü fi fostü cunoscuţi şi s'arü fi esprimaü de a dreptulü. Ce scopü a avutü Jornandes, ca să scriä sentinţa aci citată, se vede din cele următóre, şi anume

²⁸⁾ Jornandes de rebus geticis cap. VII. Indeque (Caucasus) dorso suo terminum praebens ad Pontum usque descendit, consortisque collibus Histri quoque fluenta contingit quo *amnis scissus dehiscens*; in Scythia quoque Taurus vocatur. — Fiindü „*dehiscens*“ în participiulü presinte, arü fi fostü de lipsă, ca Jornandes să mai pună unü verbü, dar în lipsa lui, *dehiscens* representä verbulü. — *scissus* însemnä: tăiatü, despicaü, crepatü, despărţitü, eară *dehisco*; a pocni, a crepa; decı sinonimü cu *scissus*, şi apoi (cu înţelesulü sinonimulü *desido*) a se deschide, a se cufunda p. e. *dehiscit tellus*, se deschide pämentulü seü se acufundă; *tellus mare dehiscit*.

²⁹⁾ Taurus din Scythia a fostü în Tauria altcum Chersonesus taurica şi scythica, seü Cimbrica, ađi Crimia. Munţi Taurus = Caucasus = Taurus ce i-a înţelesü Jornandes potü fi numai cel din Crimia. Taurus celü vechiü ađi se chiamă Iaila Dagh şi se întinde peste 122 de kilometre; vârfulile mai înalte sântü: Tschadyr-Dagh de 1661 metri şi Babagan Iaila de 1665 metri. La póla acestuia e Sebastopole.

arătându că în Armenia etc, încă e muntele Taurus, spune că în Scythia se află Taurus⁸⁰).

Astfeliiu Haşdeu pré cu sărită ajunge la cataractele Orşov şi până aci trage hotarele Scythiei, când de altă dată le-a credeu pela Oltu?

Haşdeu, totu în §-fulu 68 pag. 286 dîce, că la Ammianu Marcelinu „*Caucasulu sîntu munţu cîi mai aprupe de Prutul de jos*”. Acesta Marcelinu nu a dis'o. Marcelinu vorbesce numai de Caucasu şi nici despre acesta nu-şî dă părerea, că unde zace, dar la Prutu de jos încă nime nu a „vedutu munţi, şi chiar şi Jornandes vorbesce numai despre colnice desu grămădite. Délurile de lângu Prutu începû a se mai înalţa numai în direcţiunea dela Huşi, — şi mai spre nordu, cătră graniţa începû de a se face în munţu Carpaţilor.

La anul 1056 după Christosu, la Nestoru, Cronicarulu rusu, se numescu *kaokašinskîa gory* adecă: munţu Caucasienicu séu „*ugorescî*“ (ce se esplică cu: ungureştii deci 'i amintesce în formă de adjectivă⁸¹).

Încă odată trebuiă să reîntorcemû la fluviulu Alutu, altcum la muntele Caucasulu în Dacia.

Riulu vechiu Aluta (şi Alutus) ađi e Oltulu, carele isvoresce în Ardélû la Nagy-Hagymás din susu de Gyergyó Szt. Miklós în ramurile Carpaţilor răsăriteni spre Moldova, şi dela isvórele Murşului asemene spre răsăritu. După-ce Oltulu curge cam în direcţiune dreptă spre améşî, face o încoviătură, ca unu semiceru mare spre nordu. Apoi întorce spre apusu şi la pasulu Turnulu roşu trece prin Carpaţi în România şi după-ce a făcutu o cale de 556 de kilometre se varsă în Dunăre în faţa cu Nicopolea.

Eară trebuiă să ascultămû părerea lui Haşdeu. În opul citatu (pag. 286 punctu 3) dîce: „În inscripţiunea lui Lersch, Caucasulu sîntu munţu Olteniei, *seu mai curêndu acêi din Muscelu*. Aşadară Haşdeu nu se ţine de înţelesulu înscripţiunii, cumcă Caucasulu trebuia căutatû undeva în préjma Oltulu?

⁸⁰ Jornandes VII. Hunc (Caucasum) enim Jamnium mox Propanisum (mai bine Parapomisum) Indus appellat. Parthus primum castra post Nisacen edicit. Syrus et Armenius Taurum, Scythae Caucasum ad Rhipheum, *iterumque in fine* Taurum cognominant. Rhiphaeu sîntu munţu dela Tanais spre răsăritu cătră Uralu, în Sarmaţia asiatică.

⁸¹ După Schaffarik slaw. Star. p. 990 la Haşdeu în Istoria critică a Rom. pag. 285. Gr. Tocilescu, Dacia înainte de Romanî, pag. 424.

A țice, că Caucasulū mai curēndū sūntū munții din Muscelū, nu se vede a fi ceva posibilū, pentrucă în România la stānga Oltulū e județul Argeșū, și după acesta, ca vecinū, urmēză județul Muscelū cu capitala Cāmpulū Lungū, și astfel Hașdēu se îndepărtēzā dela Oltū; earā la nordū județul Muscelū se desparte prin întregū spatele Carpaților dela Oltulū din Ardélū.

Hașdēu în punctulū alū 6-lea țice: „După spiritulū graiulū nostru, *cauc* contragēndu-se în *coe*, caută să admitemū, că o urmă supravețuindā a numelū Caucasū în privința Carpaților, e *délulū Cocanū din Muscelū*, adecā, mai mai în acelașū locū, unde ostașulū Mansuetū dintr'o legiune a lui Traianū stătuse în resboiulū dacicū la fluviulū Oltū, lângā Caucasū“.

Așa darā și fluviulū Oltū s'a mutatū în Muscelū? Adeveratū, că Cocanū purcede din rădăcina *cauc* și acēsta se contrage în *coe*, dar *an* orī e diminutivū și *Cocanū* însemnā deluțū, orī însemnā locū, și *Cocanū* însemnā: locū la délū, atāta câtū: Goganū de mai susū. Dar credū că nime nu va pune pe Mansuetū cu Oltū cu totū lângā Cocanū în Muscelū.

Tocilescu (pag. 434) cu referință la inscripțiune țice: „Resultă nefindoiosū că flumen Alutus este Oltulū din România și că celū puținū porțiunea muntōsā, pe unde curge, în timpulū lui Traianū s'a chematū „mons Caucasus“.

Acēsta părere are rațiunea sa. Dar Oltulū nu curge numai în România, ci mai multū de jumătate curge în Ardélū, — și înțelesulū vagū alū inscripțiunii iertā, ca în prējma Oltulū orī unde să căutāmū Caucasulū, orī ca munte singuratecū, ce e mai verisimilū pentru acelu timpū, orī ca despărțemēntū din Carpați, dar sistema întregā a Carpaților sub nume de Caucasū pe timpulū lui Traianū nu se pōte primi nič decum, pentrucă Carpații între Ardélū și Bucovina precum o parte și între Moldova, s'au numitū Alpes Bastarnicae, mai în susū la nordū Alpes Sarmaticae și numai cei de cătrā Pojunū mons Carpatius, — acesta abia pela 150 după Christosū, pentrucă mai āntēiū Ptolomeiū îlū amintesce.

Acuma să pornimū pe lângā Oltū și să cercetāmū, că din numele Caucasū, remas'a ore numire asemenea pentru atare munte? seū și alte localități?

Pornindū dela vărsarea Oltulū în Dunăre, în susū pe lângā Oltū de stēnga se aflā: *Kukucei*, (Charte des k. k. geographischen Institutes XII) la rēsăritū 'i zace: Mogorești, la amēđi Corbi, în plaiulū Verde, jud. Oltū. Dar nălțimea satulū Cucucei nu apare

mare. Purcede din forma *cauc-ac*, unde *ac* = *ca* înseamnă locu
său *cei* se pôte deriva și din diminutivul *celu*.

Cocajonul adus de Frunțescu și pus lângă Oltul la hotarul
nu l'amă aflatul nici pe o chartă și nici în altă carte, se vede că Kogaion
din Ardealul e mutat la Oltul, dar despre acela amă vorbitul mai sus.

Trecendul totul pe lângă Oltul în Ardealul, aflamul *Kukuk heg*
(delulul Cucucul) de 1746 de metri de înaltul, decul e munte. Acest
munte zace chiar lângă Oltul, de-a drépta, la nordulul lui e satul
Szt. Simonul, la amécul Alitnes, eară peste Oltul într'o liniă e V
rebes, și puțnul spre amécul e Tusnád, în comitatulul Csik (Cicul
Kukuk nu pôte fi identicul cu ung. *Kakuk*, paserea cucu, carea
are numele dela sonurile cântării. În România se află și delul
Cuculul lângă Cazaneștil în jud. Arșitul, dar nici numele acest
dela paserea numitul, — căcul uneorul numele locale corespundul unor
cuvinte comune, — p. e. și muntele Pasere în jud. Mehedințil, fără
ca să purcedă dela pasere, ci din *bad* = *bas* munte, *er* = mare;
decul *Pas er*, apoi poporulul l'a numitul: pasere.³³⁾

Mie nu mi-a succesul, ca lângă Oltul său în préjma lui să afl
altul munte decatul; *Cucucu*, ce purcede din *Caca*, *Cauca*.

Acuma să pornimul pe crestele și spatele Carpațilorul, precum
pe ramurile lui dela nordul spre răsăritul și apusul și să căutămul
munte Caucasul, său numiril asemenea.

În comitatulul Bistrița-Năsăudul desupra, adecă la nordul de
Radna, se află: *Kukcsúcs* = Vêrfulul Cucu; (Atlas Stiller). *Kuk* e
numelele delulul, *csucs* e cuvântul ungurescul și înseamnă vêrful, pur
cedendul asemenea din: *cac* = *cuc* = *ciucul*. Alexie Fényes (op. ci
tatul II. p. 139) înșiră munțil mai înalțil al Ardealul și între acestia
„Gogosza dela pasulul Borgó două ore“. Adecă Gogósă (pe o mapă
și Gogoza) de 1093 de metri în comitatulul Bistrița-Năsăudul. Pasulul
Borgo e între Ardealul și Bucovina, eară Muntele Gogósă e spre
nordul apusul, cam într'o liniă cu Năsăudulul. La pôlele lui spre amécul
curge valea Lieșitul și mai spre amécul Tihuța, ce întră în Bistrița.

Pentru numele muntelul acestuia, în cele de susul amă trecutul
și la forma *gag* din *cac*, și la *Gog* = Caucasulul din Asia între
Marea-nêgră și caspică, — deorece după litere corespunde numelul:
Cauc — *as* orul *Cauc* — *az*, căcul *osz* = *ós* = *oz* e identicul cu:

³³⁾ Aci la *Kukukhegy*, sântemul în teritorulul Secuilorul în comitatulul Cicul.
Acestul Cicul ca predicatulul esistă încă pentru vr'o 10 comune pe ambele lătuil
ale Oltulul, până între isvórele lui. *Cic* încă înseamnă: munte, delul. Aci între
aceste comune aflamul: Delhegy (delulul Delul) la apusul de Csik-Szt.Tamas, și
comuna Delne lângă Csik-Szt Miklos, din *del* = *dél*, și *ne*, locul. Numiril cu
del sântul mai vechil decatul aședărea Secuilorul pe acelu terenu.

as = *az*, — din celticulă *ais* (= *aith*) naltă, lată, estinsă. Altă nume mai corăspundătoră nu se află.³³⁾

Dela pasulă Bodza între Ardélă și România spre apusul dela pasulă, chiar la hotarulă (pe mapa institutuluiă militară geografică) e: muntele Csukás de 1964 de metri. Frunđescu đice: Ciucașă munte și punctă trigonometrică de observațiune în jud. Prahova, chiar la hotarulă. Fényes (pag. 138) đice: Csukáshegy în linia dela Brașovă de 6000 de urme de înaltă.

Numele Ciucașă asemenea ne conduce la forma: *Cauc-as*; *aș* unguresce, e forma și de adiectivă, ca *os* romănesce p. e. muntosă, ce conceptuluiă de munte ă đă o estensiune.³⁴⁾ La Frunđescu: Cocalabénă, munte în jud. Argeșă aprăpe de hotarulă. Într'altă locă nu l'amă mai aflată. *Tabén* însușă însemnă munte, și e din o răđecină și de o formă cu muntele: Libanon (unde *on* din capătă e adausă grecescă, superfluă) din Coelesiria; în biblia „chedri Livanuluiă”, eară *Coca* din Cocalabénă e în formă de adiectivă și însemnă: înaltă mare.

Muntele *Gugu* în comitatulă Hunidórei, în colțulă de graniță între Ardélă, România și Caraș-Sever., dela Retăzată spre amăđi. Sub elă e scrisă numărulă 2233, nu sciu metri, seă urme. *Gugu-Cucu*.³⁵⁾

Cu acăsta amă încheată munțilă din Carpați, — dar în România se află munți, a căroră nume purcede din: *cac*, *cauc*, și în alte părți.³⁶⁾ (Va urma). Dr. At. Marienescu.

³³⁾ După dicționar. topogr. a lui Frunđescu în România se află nume de sate: Gogoșă, Gogoșari (și o movilă) Gogoșescă, Gogoșita. *Coiche* la Celți atăta cătă *cac*, *coucă*; de forma *Coiche* mai aprăpe stă: Goicea mare, catun în j. Gorjă și Goișă munte în j. Argeșă, — pentrucă *ch* din *coiche* trece și în *ș* și *goișă* în limba comună are înțelesulă și de: cucuișă, locă înaltă, susă în vărătă.

³⁴⁾ Pe loculă unde e Csukás, după mapa din Conv. Lex. ală lui Meyer, e: Csuka. Forma Csuka se află ca numele unui sată în jud. Argeșă, plaiulă Oltă, — *Ciuca* e = *Cauca*.

³⁵⁾ *Guga*, sată în cerculă Dézs; *Guguia*, locă isolată în jud. Doljă; *Guguia* e din *Gugulin*, ca *Cucuiu* din *Ucuiu*. *Gygaie* limne la Homeră și Herodotă ună lacă în Lydia, pôte că a fostă iczeră pe munte, seă lângă munte.

³⁶⁾ Munți, delură, măgure, movile din răđecina *cac* în alte părți ale Romăniei; Căciulata (munte în județulă Gorjă, — Caiu Stăna în județulă Vălcei la hotarulă (coiche celtică); Cehlău (Pion) munte în jud. Neamț; Chichira delă în j. Putna, Chichióra delă și punctă trigonometrică în jud. Gorjă, Chievrelă delă în jud. Doljă; Cioca popa stăna în jud. Mușcelă la hotarulă; Ciocanescă delă în jud. Argeșă; Ciocanu munte în jud. Argeșă; Ciocanulă-Pisculă munte în jud. Mușcelă; Cioei delă în județulă Ialomița, Cioclovina delă în județulă Gorjă; Cocană delă în jud. Gorjă; Cocană delă în jud. Mușcelă; Cocă munte în jud. Argeșă; Coconă movilă în jud. Brăila, Cocora munte în jud. Vălcei și altulă în județ. Dămbovița; Cuci delă în jud. Mehedinți, Cucoiava măgură în jud. Doljă; Cucu munte în jud. Râmnică Pissecuca munte în județulă Buzeu, unde *pis bad* = *bas*, delă înaltă; seă *pis* și pădure.

FACEREA LUMEI.

(Ună capitulū din cosmogonie).

I.

Întru începutū era chaosulū, adecă tôte materiile erau împreunate fisicalminte.

Materiile erau mörte, fără de viață și preste dênsele plutia spiritulū celū nevędūtū și necuprinsū, despre carele înzădarū vomū întreba și vomū scruta, că de unde este și ce este. Totū deșertă va fi și întrebarea după crearea materiei, anume că cine și din ce a creat-o. Ręspunsuri la întrebări d'aldestea nu putemū pronuncia simpluminte din cauza că noi, fiindū ființe mărginite, nu sântemū capaci de a cuprinde ceva necreatū și infinitū.

Spiritulū celū nevędūtū și necuprinsū a întratū în materie și pre acęsta a făcut'o capabilă de a fi reședința vieții.

Materiile multifarie din acelū chaosū acum începurā a simpatisa unele cu altele, sęu între dênsele se nāscu poterea, la care 'i đicemū *afinitate chimică*. Efectele afinității chimice s'aū arętatū în formațiunea diferitelorū combinațiunii chimice. Așa darā în materiile chaosulū s'aū începutū diferite *mișcări*, din cari s'aū desvoltatū *poterile magnetice, electrice și electromagnetice*, apoi s'aū desvoltatū *sunetulū, căldura și lumina*, totū atâția agenți puternici, fôrte acomodati pentru formațiunea lumilorū venitorie și a pomposulū și admirabilelū arbore enigmaticū alū creațiunei.

Aceste fôrțe puternice aū pusū la urmă în mișcare întregā massa, ce o numirāmū mai susū chaosū, și fiindcă cohesiunea nu lāsa pārticelele chaosulū să se despārtęscā de olaltā, de aceea întregā massa a începutū a se întôrce rôtā ca și pre lângā o osie. De ôre-ce în lāuntrulū chaosulū s'aū desvoltatū cu vehemență diferitele combinațiunii chimice, fierbea adecă cumplitū în nemărginitulū laboratoriu alū veciniciei, și de ôre-ce spațiulū nemărginitū, în carele se afla chaosulū celū invăpăiatū, avea temperaturā mai stęmpęratā, de aceea

părțile cele mai din afară ale chaosului, trebuind să deie căldură spațiului celui din afară și mai puțin cald, au început să se contrage, să se condenseze, să se formeze cum se zice — nisipele globulele, care deci fiind mai grele decât părțile cele mai înfăteșate au trebuit să simpatizeze mai mult cu puterea centrifugală a chaosului rotator, decât celelalte mai ușoare; toate aceste globulele s'au grupat așa dară în jurul ecuatorului, căci chaosul prin rotațiune ajunsese deja să aibă formă sferică.

Devenind întru acestea rotațiunea chaosului tot mai intensivă, globulele cele dese, ce se grupaseră pre la ecuatorul unul câte unul, s'au smulși, s'au desfăcut succesive de corpul creator, păstrându-se în esență însușirile primordiale ale corpului din carele s'au dezvoltat. Și aceste globulele, ... mulțime nenumărată de ele, s'au sosit și celelalte stele fixe, ce înfrumusețază firmamentul, și care toate graviteză spre centrul comun, din carele s'au format.

Acosta este prima perioadă a creațiunii, la care îi dăcem *perioada stelelor fixe*.

II.

A doua perioadă a creațiunii se numește *perioada planetelor*. Ca să o pricepem pe acosta, ajunge să înțelegem, că ceea ce a fost mai înainte chaosul, aceea substituim aici prin o stea fixă, prin ună soare!

Soarele nostru a fost la început ocupându spațiu mult mai estins decât astăzi, ajungea până dincolo de orbita lui Neptun și rotia în giurul soarelui sale cu celeritate nu așa de repede, ca și chaosul de mai înainte.

Temperatura-i enormă ținea încă toate materiile în stare fluidă învâpăiată.

Ca și la formațiunea soarelui, astfel și aici spațiul esternal, fiind mai puțin fierbinte ca materia solară, a înghițit din căldura stelei fixe o cantitate însemnată, prin ce erași s'au contrasat părțile din suprafață. Aceste devenind

mai dese, decî mai accesibile pentru puterea centrifugală, s'aşa aşezatî în prĕjma ecuatorului solarî, şi apoi în decursulî timpului acele globurî singuratice forţate de puterea centrifugală, s'aşa ruptî şi ele, s'aşa despărţitî de cătră sóre, păs-trăndî însă şi dĕnsele însuşirile principalî ale Sórelui, ce le-a creatî. Aceste corpuri nouĕ sîntî *planetele*, cari s'aşa născutî din sóre sigurî în rĕndulî depărtărei, în care se află. Anume s'aşa ruptî din sóre mai ântĕiî *Neptunî*, după elî *Uranî*, apoi *Saturnî*, *Iupiterî*, *Asteroidîi*, respective planeta din care acestia s'aşa formatî, după aceea *Marte*, *Pămĕntulî*, *Venusî*, *Mercurî*, *Vulcanî* etc. pre cari, ce vorî mai fi, nu-î mai putemî distinge nicî observa, din causă că sîntî prea micî, sĕu că sîntî orbiţi de intensitatea luminei solarî.

III.

Periôda a treia a formaţiunei se numesce *periôda lunilorî sĕu a trabanţilorî*, în care din singuraticele planete s'aşa formatî lunile, sĕu trabanţilor, chiar precum s'aşa formatî planeţî din sóre, şi stelele fipe din chaosî.

După ce în decursulî acestorî trei periôde materia a totî perdutî din căldura s'aşa, de sine se înţelege că devenindî lunile corpuri tari sĕu solide şi aprôpe de punctulî îngheţărei, nu mai avemî nicî o causă disponibilă ca să admitemî, că şi din lunî se formĕză corpuri nouĕ, etc. ca mai înainte lunile din planeţî etc.

Cu formarea lunilorî aşa dară s'aşa încheiatî şirulî creaţiunei de corpuri cerescî — firesce că numai referitorî la sistema năstră solară.

Celelalte corpuri cerescî, ce le mai aflămî obvenindî pre firmamentî, precum sîntî cometiî, meteorii, etc., aceste sîntî aşa đicĕndî numai nisce formaţiuni postume, nisce esemplare sterpe, create din fărîmăturile forţelorî împraşciate prin Universî.

IV.

În modulî acesta s'arî potĕ esprima pre scurtî facerea lumei, înţelegĕndî sub lume pre tôte corpurile, ce se află în

universu. Dar după ce la Moise în cartea facerei se înțelege sub lume „pământulă“ pre care locuim noi, este necesară să percurgem și fazele formațiunei sale, despre ce dóră mai pre scurtu ne-amu putea pronuncia așa :

„Întru începutu, la tótă întemplarea, pământulă nostru a fostu corpă fluidă învăpăiată. Cumcă a fostu corpă fluidă, ne convingemă, decă privimă la forma sa de globă turtită; ear cum-că a fostu învăpăiată, ne spune coja sa cea solidă și vulcanii, cari documentéză foculă din internulă cójei.

Massa acésta fluidă învăpăiată, adecă pământulă nostru primitivă, se afla și dēnsulă în spațiulă înfinită, care avea temperatură mai puțină intensivă decâtu dēnsulă, și se întorcea în giurulă osiei sale hotărîtă mai repede ca astăđi, și era ținută óreși cum în frēt de simburele centrală, de sórele din care s'a născută. Părțile de pe suprafață perđendă parte mare din căldura loră primitivă, esmițândă-o adecă spațiulă mai recorosă, în carele se află, s'aú totă recită, fără ca să-și fie primită dela sórele celă june căldură nouă, de óre-ce atmosfera pământulă era saturată desă, fórte desă cu aburii de apă, ce întru acestea evaporaú din suprafața cea fluidă a pământulă, și printrēnșii nu putea străbate dela sóre nici lumină nici căldură. Prin răcire părțile din suprafață s'aú condensată și astfel în decursulă timpului pre suprafața pământulă s'a formată o cojă solidă, basa solidă a suprafeții pământulă nostru modernă. Din atmosfera cea ultra-bogată de aburii începură deja a căde pre juna peliță a pământulă ploii torențiali, cari cu părțicelele solide ale cójei formară nenumărate combinațiuni chemice, stratulă celă mai de desubt, cunoscută sub numirea de *stratulă stânciloră cristalinice*.

Pre de altă parte căldura cea innădușitóre a fluidulă din lăuntrulă pământulă a produsă acolo mulțime de gazurii, și acestea prin expansiunea loră înflară cója pământulă, carea apăsată fiindă din afară de pondulă apeloră de plóe, ear din josă de expansiune a trebuită să se crepe pre multe locuri,

să formeze adecă înălțimi și afunșimi, prin ce s'a pusă basă la formarea văilor și a înălțimilor de tôte categoriile.

După-ce prin ploile cele torențiali atmosfera nu era așa de saturată cu aburi de apă, era ôreși cum mai rară, — au putut străbate printrênsa și câte-o rașă dela junele și decâtă astăđi multă mai valorosulă sôre de viață dătătoră. Acéstă căldură esternă destulă de intensivă și acéstă lumină palidă, ce se străcura prin atmosferă, provocară în côja pământului nouă combinașuni chemice, din cari se născură fericele cele gigantice, scoicele cele grandiose și pescii cei împunători, de cari astăđi nu se mai află, fără numai ca petrefacte sub numirea de *formașunea cărbuniloră fossilă*.

Fiind-că în atmosfera pământului se mai află încă aburi de apă în abundență, și fiind-că rașele solare poteau străbate din ce în ce mai cu succesă, prin ce ecuilibrulă aburiloră se conturba totă mai multă; de aici s'au continuat ploile torențiali și apele acestora au înecată fașă pământului, acoperindă sub valuri tótă creașunea de până acum. Avemă așa dară două stratură în côja pământului: *stratulă cristalliloră și ală cărbuniloră fossilă*.

Din gazurile ce s'au născută acum din aceste două stratură și din intensitatea căldurei și a luminei solare ce ajungea pre pământă totă mai intensiv — căci atmosfera se totă limpedă, — resări viașă nouă, care produse plântă și animale de conșinută mai perfectă ca cele de mai înainte, dar nici de aceste astăđi nu mai aflămă, fără numai ca petrefacte, formândă stratulă ală treilea, ce se numesce *strată de cretă*.

Acum se afla pre suprafașă pământului în abundență apă, carbonă, vară, căldură și lumină provenită din afară. Crescândă intensitatea luminei și a căldurei solare, din mulșimea carbonului disponibilă și din cele-alalte elemente de pe pământă s'a formată o nouă vegetașune, multă mai bogată ca cea de mai înainte, și de aici o clasă nouă de animale, ce se nutriaă eminate cu plântă și în carea *mamutulă* a fostă regele creașunei.

În laboratorul cosmic nu există pauză. După-ce viața organică a luat pe pământul dimensiunii foarte mari, căci vegetațiunea și ajunsese culmea, iar animalele așa dîcîndu-se gemu de multe în ape, în aer și pe uscat; de aici lucru naturalu decă procesul animalic și vegetalicu au dezvoltat pre pământul combinațiunii noue, acomodat să fiă basă la un nou soi de organism. Ploi torențiale, vifore abia imaginabile, și potențata intensitate a razelor solară au produs nouă conturbări în ecuilibrul aburilor din atmosferă, și de aici noue ploi torențiale s'au revărsat preste fața pământului și au inundat-o acoperindu și înecându sub valuri partea cea mai mare din creațiunile existente. Acastă perioadă a creațiunii vorbește cătră noi numai în tonu mut, din sînul pământului, unde formeză stratul alu patrulea de creațiune, ce se cuprinde preste totu sub numirea de *stratul formațiunilor terțiarie*.

Suprafața pământului era acum foarte bogată în elemente producătoare. Încă în perioadă penultimă se ivise ca atare oxigenul, carele cu carbogenul promovase atât de favoritor în perioadă ultimă dezvoltarea vegetațiunii și a animalelor, ce se nutria cu plînte. Ajungendu pământul în pozițiunea să primescă dela sora maximă de lumină și căldură, și fiindu pre pământu de îndemănă totu ce se recerea pentru ivirea unui nou soi de creațiune; etă că în faptă se produce pe pământu unu nou șiru de ființe, de valoare mai alasă ca cele de mai înainte, în care prevală *elefanții, rinocerii și cerbii*. În timpul acesta obvine și facerea omului celu de înteiă, adecă într'unu timp, la care biblia 'i dîce cu dreptu cuvîntu „*tim p u de paradis u*“. Creaturile acestei perioade și-au aflat partea cea mai mare mormentu în valurile cele înfricoșate ale diluviului, ce s'a causat prin încă neecuilibratele forțe din atmosferă și prin nutațiunea osiei pământului și propășirea ecuinocțiilor. Stratul de pământu din acastă perioadă se numesce *stratul diluvialu*.

În acestu strat diluvialu zăcea înmormentată cea mai bogată vegetațiune și cele mai dezvoltate creaturi animalice,

până la omă. Din disolvarea acestor ruine de creaturi s'aă desvoltatã apoi elementele necesare, și mai fine, pentru înmulțirea omenilor pe pãmântă. Atmosfera nu mai conținea atãția aburã, ca sã verse pe pãmântă ape deplină înecãtoare, dar totuși obveniaă ploă torențiale, prin carã se cãșunaă esundãri parțiale. De o parte acele esundãri, ear de altã parte și alte elemente înfricoșate (vânturã, furtune, lupte contra reptilielor, etc.) aă forțatã pre omă la viață familiară, prin ce s'a pusă basa primordială a staturilor, despre carã mai departe apoi are sã trateze istoria universală. — Diferitele esundãri aă produsă pe fața pãmântului stratulă celă din urmă, ce încă nu este perfectă, și carele se numesce *stratulă pãmântului aluvială*. . (Va urma). T. Ceontea.

A SCI LIMBĂ MAI MULTE.

Sântă indiviđi. ună chiar geniale, însă nu posedă darulă a învăța limbă mai multe. Cam de regulă la toți nu se învăța limba a două, fără detrimentulă celei prime.

La aceste considerațiuni ne conducă unele fapte, multă remarcabile.

Începemă cu Napoleonă Bonaparte. Italiană de origine, dar din pruncie a făcută studiele prin scóle franceze. S'ară presupune decă că a sciută bine limba francesă, și a învățat'ă cu ușurință pentru asemenarea cu italiana. A fostă însă din contră, adecă nici în anulă 1796 nu vorbea corectă limba francesă, precum ne mărturisesce Miot de Mérito. Pe atuncă Napoleonă era comandantă supremă ală trupeloră, ce republica Franciei le trimisese în Italia. Mai târđiă, ca împărată va fi vorbită corectă, credemă, că-și va fi dată trudă să învețe de dragulă unei corone!

Împăratulă Carolă V. ținea tronulă regescă din Spania. Mare era domnia Spanioliloră, în jurulă globulă pãmântescă, și sórele nu apunea întrënă. Baumgarten, istoriografulă împăratulă Carolă V. ne spune că acesta, deși bărbată ge-

nială, nu a putut învăța limba spaniolă (castiliană) în butulă adresei, prin carea aristocrației spaniolă l'au rugat să le învețe limba. Ansă la această adresă a dat însuși împăratul, când a sciricit că de ce încunjură aristocrației spaniolă curtea dên-sului? și a căpëtat respunsul de sus, să le învețe limba. Acestă împărat, nici pentru premiul unui tron, nu a putut învăța o limbă.

Voltaire — în prefațiunea la Oedip — se plânge că din limba francesă 'i lipsesc doi ani, adecă timpul cât l'a petrecut dînsul în Anglia. Dacă mai târziu a suplinît, este pentru respătirea ce a sperat și căpëtat, înțelegem renumele, la care s'a avêntat, în literatura francesă.

Archiducele Iosif, Maecenas ală culturei și ală literaturii unguresci, palatin în Ungaria jumătate de secl, precum se scie, numai odată a încercat în dietă să vorbescă unguresce, dar nu a reșit chiar după plac.

Dela singurateci trecem la masse. An, jini unguři din clase inteligente, făceau demonstrațiuni pe strade în capitală, când se desbătea proiectul de lege militară, carele cerea dela oficeri cunoscerea limbii germane. Germana e dintre limbile de cultură universală, și cel puțîn o limbă dintre acelea, caută să învețe fie-care aspirant la cultură. Aici li se oferia ocaziunea cu remunerațiuni și cu ușurinte; ușurință, că avêi să învețe numai câte-va decii de cuvinte din acea limbă germână ce se dice militară, și pentru atâta se capete patentă de oficer și plată, se vină tôte de a gata, astăzi în timpul pauperismului, remunerațiuni când alții nu găsesc aplicațiune și subsistință. Tôte îndar, jini unguři nu primia, și demonstra. Pôte voru afirma unii că au fost demonstrațiuni politice; ceea-ce noi nu scim, nu credem, și nici nu ne ocupăm de politică, fără considerăm aici faptul ca un trecut, complet, conchis și istoric, prin urmare supus acum la esaminarea scientifică, și numai din acesta facem aceea conclusiune că dênșii nu voia să învețe limba a doua.

Casurile espuse până aici, cu indiviđi și cu masse, tóte aũ fostũ influințate de óre-carĩ interese, favoritóre seĩ des-favoritóre, decĩ nu ne presentã unũ rezultatũ — cum amũ dice destulũ de independentũ pe terenulã empirismului. Acum cã în scótele nóstre poporane s'a întrodusũ limba unгурescã, sũntemũ curioși a vedea, ce deslucirĩ ne va da tineretulũ românũ, relativũ la problema de a învêta limba a dóua.

Dr. *Giorgiu Popa*.

BIBLIOGRAFIĂ.

Cinciđeci de colinde, adunate de scolarĩi dela scótele mediĩ romãne din Brașovũ, sub conducerea dluĩ profesorũ și conrectorũ A. Bãrscanũ. Brașovũ 1890.

„**Unirea**“ điarũ bisericescũ-politicũ, apare odatã pe sêptemãnã dela începutu'ũ anului curentũ în Blașiũ sub redacțiunea dluĩ Dr. *Vas. Hossu*, prețulũ pe unũ anũ 6 fl.

„**Fóia Ilustratã**“ a începutũ a apărea din 18 ale c. în Sibiiũ sub redacțiunea dluĩ Dr. D. P. Barcianũ, ese odatã pe septemãnã, prețulũ pe unũ anũ 6 fl.

„**Scóla romãnã**“ dupã cum se anunțã va reapărea sub redacțiunea proprietarului ei, a dluĩ Vasilie Petri în Nãsêudũ, prețulũ 4 fl. pe unũ anũ.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr 334/1890.

Procesũ verbalũ

alũ comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura romãnã și cultura poporulũ romãnũ, luatũ în ședința dela 27 Decembre n. 1890.

Președinte: G. Barițiũ. Membriĩ presentĩ: Dr. Il. Pușcariũ, vice preș., I. Hannia, Elia Mãcellariu, I. V. Russu, Z. Boiũ, Ioanũ Crețu, G. Candrea, cassarũ, Nicolaũ Toganũ, bibliotecarũ.

Secretarũ: Dr. I. Crișianũ.

Nr. 165. D-lũ Dr. P. Spanũ, învêțatorũ la șcóla civilã de fete a Asociațiunii, prin hãrtia sa dto 4 Decemvrie a. c. cere, ca în vederea, cã dênsului 'ĩ este imposibilũ cu metoda sa a petrece

în o clasă continuu mai mult de o jumătate de oră, fără de a lucra la detrimentul dezvoltării psihice și cu deosebire fizice a elevilor, și se permită această abatere.

Presidiul comitetului, socotind afacerea urgentă, a recercat datul 6 Decembrie a. c. pe direcțiunea școlară, ca, urmându-i întocma prescrierilor §-lui 3 lit. b) din regulamentul intern al școlii, să supravegheze, ca și până ce se va pronunța comitetul în afacere d-lu învățător Dr. P. Spanu să observe cu acuratețe planul de învățământ, ținându orele prescrise întregi, și să nu-i fiă permisă abaterea ce o reclamă, fiind tocma o abatere ca *acesta* în detrimentul invederat al elevilor. (Ex Nr. 304/1890).

— Comitetul, făcându a i se ceti per extensum coprinsul răspunsului presidial, întemeiat pe lege, pe regulamentul, cum și pe praxa cotidiană a celor mai buni învățători din toate școlile femeiești de model de la națiunile cele mai înaintate în cultură, ia cu aprobare la cunoștință pașii întreprinși de presidiu în afacerea de sub întrebare și insistă și din partea sa, ca dlui învățător Dr. P. Spanu să *nu* i-se permită a se abate de la planul de învățământ.

Sibiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretar II.

Verificarea acestui proces verbal se încrede d-ilor: Z. Boiu, I. Crețu, Gerasim Candra.

S'a cetit și verificat. Sibiu în 31 Decembrie n. 1890.

Zacharia Boiu m. p.   Gherasim Candra m. p.   Ioan Crețu m. p.

Nr. 335/1890.

Proces verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința de la 29 Decembrie n. 1890.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-preș., I. Hannia, Nicanor Frateșiu, controlor, I. Crețu, I. V. Russu, I. St. Șuluțu, Z. Boiu, I. G. Popu, I. Popescu, Elia Măcellariu, Gher. Candra cassaru, Nicola Toganu, bibliotecar.

Secretar: Dr. I. Crișianu.

Nr. 166. Comisiunea exmisă din sinul comitetului în ședința de la 24 Septembrie a. c., urmându întocma însăreinerii, ce i s'a

dată prin concludulă dto 28 Noemvrie a. c. Nr. prot. 145, presentă ună proiectă de concursă relativă la premiile, ce voră fi a se decerne în conformitate cu concludulă adunării generale a Asociațiunii din anulă acesta, (ședința II Nr. prot. 19 lit. h.) (Ex. Nr. 292/1890)

— Concursulă se stabilește în textulă alăturatū sub % la acestū procesū verbalū.

În urmarea acestū concludū comitetulă va remunera și publicațiunile tipărite în „Transilvania“, cari, notificându-i-se și numără din partea redacțiunii, se voră găsi, că întrunescū condițiunile cū prinse în concludulă adunării generale a Asociațiunii din anulă acesta, (ședința II. Nr. prot. 19 lit. h).

Nr. 167. Se presentă raportulă direcțiunii dela școlă Asociațiunii de dto 22 Decemvrie a. c. Nr. 42, ca răspunsă la ordinulă acestū comitetū de sub Nr. 295/1890, prin care i s'aă cerutū unele deslușiri cu privire la cursulă instrucțiunii. (Ex. Nr. 325/1890).

— Raportulă presentatū servește spre sciință.

Sibiū, d. u. s.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. I. Crișiană m. p.
secretarū II.

Verificarea acestū procesū verbalū se încrede d-lorū:
Ioană Hannia, E. Macellariū, Ios. St. Șuluțū.

S'a cetitū și verificatū. Sibiū în 31 Decemvrie 1890.

Ioană Hannia m. p.

I. St. Șuluțū m. p.

E. Macellariū m. p.

Nr. 292.

CONCURSŪ LITERARŪ.

În scopulă de a se executa concludulă adunării generale a Asociațiunei transilvane din anulă acesta, ca din suma de 1000 fl. v. a. votată pro 1890 și din suma de alți 1000 fl., votată pro 1891 să se premieze și tipărescă scrieri și broșuri, întocmite anume pentru poporū, din agricultură, igienă etc., avendū acelea a forma „Biblioteca poporală a Asociațiunii transilvane“, comitetulă Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului românū în ședința sa dela 28 Novembre a. c. a hotărîtū să escrie deocamdată, ca de începutū, concursă la treă premii pentru următoarele lucrări:

1. Ună premiu de 100 fl. v. a., pentru cea mai bună lucrare asupra următorului subiectū:

„Economia noastră după comasare.“

Lucrarea va trebui să cuprindă povește practice despre modul: cum ară trebui întocmită economia noastră după comasare, să nu sufere poporul, și să fiă anume întocmită pentru popor. Manuscrisul trebuie să cuprindă materie pentru cel puțin 4 côle de tipar în 8° garmond.

2. *Ună premiu de 100 fl. v. a.*, pentru cea mai bună lucrare asupra următoarei teme:

„*Higiena copilului dela nascere până la anulul al 7-lea al etății*“.

Lucrarea va tracta despre totu ce privește nutrirea, îmbrăcăminte, curățenia, locuința, ocupațiunea, mișcarea și jocul copilului; ea va trebui să conțină apoi și profilaxa morburilor de copii și să fiă anume întocmită pentru popor. Manuscrisul trebuie să cuprindă materie pentru cel puțin 4 côle de tipar în 8° garm.

3. *Ună premiu*, a cărui mărime se va hotări după numărul côlelor de tipar, computându-se côle de tipar în 8° garmond cu 12 fl. v. a. pentru cea mai bună culegere de pœsi, basme (povești) și datine populare alese, și până acum nepublicate.

4. Afară de aceste premii a hotărît comitetul Asociațiunii transilvane să destineze suma de fl. 400—500 v. a. pentru a se premia din ea cele mai bune studii științifice asupra unor teme alese liber de autori din ramul istoric seŭ epigrafic, seŭ filologic, cu deosebire în ceea ce privește trecutul și prezentul poporului român și al pământului pe care locuim, seŭ apoi din ramul științelor naturale, care se vor publica seŭ s'au publicat dela adunarea generală din Făgăraș (1889) încôce prin mijlocirea organului Asociațiunii „Transilvania“.

Mărimea premiilor pentru studiile aceste științifice se va fixa în vederea valorii lor științifice.

Terminul prezentării la concurs a manuscriselor relative la premiile de sub Nr. 1, 2, 3, 4 va fi 30 Iunie 1891 st. n. Până la acest termin concurenții la unul din premiile scrise vor binevoi a trimite manuscrisele lor la presidiul Asociațiunii transilvane în Sibiu, strada Morii Nr. 8. Manuscrisele înrate mai târziu nu se vor lua în considerațiune.

Manuscrisele se vor presenta anonime, și scrise de mână străină, purtându o devisă, care va fi reprodusă întru un plic sigilat, conținându numele concurentului.

Aceia dintre concurenți, cari reflectă la unul din premiile de sub Nr. 4 pe baza lucrărilor tipărite deja în organul Aso-

ciațiunii, vorû binevoi a notifica aici lucrarea respectivă, fie directû fie pe calea redacțiunii, premiile aceste se vorû decerne și înainte de terminulû fixatû mai susû.

Asociațiunea transilvană 'și rezervă dreptulû de proprietate asupra lucrărilor premiate, precum și dreptulû de a tipări, în organulû seû, fie separatû de acela, lucrările ce vorû fi premiate, îndatorindu-se a pune la dispozițiunea autorulû gratuitû 100 esemplare tipărite.

Din fie-care grupă se va conferi premiulû lucrării celei aflată mai bune, ear celelalte lucrări, cari se vorû găsi vrednice de publicare, vorû obține o mențiune onorabilă și se vorû publica pândendû în organulû Asociațiunei.

Manuscrisele nepremiate și nementionate se vorû remite autorilorû, fără a se publica numele lorû.

Censurarea lucrărilor intrate la concursû comitetulû Asociațiunei transilvane o va efectui în sensulû conclusulû adunării generale a Asociațiunei din anulû acesta (ședința II, Nr. 19 lit. h. 5)

Din ședința comitetulû Asociațiunei transilvane pentru literatura româna și cultura poporului românû, ținută în Sibiiû la 23 Decembre 1890.

G. Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioanû Crișianû m. p.
secretarû II.

CONSEMNAREA

sumelorû colectate în favorulû scôlei civile de fete a „Asociațiunei transilvane“ prin dlû Parteniu Cosma.

F. Calemanû, econ. în Reghinû; D. Cristea, econ. în Ocna; Ioanû Sântû, econ. în Mészö-Bodón; Iosifû Toteanû, econ. în Ocna; Davidû Onc, econ. în Mihalțû; Ana Fugaciû, economă în Mihalțû; Ana Vasii, economă în Drimbari; Ales. Conta, econ. în Bazea câte 1 fl.; P. Colcea, econ. în Zaculû 50 cr.; Marianû Pascu, econ. în Hogarû; Nicolaû Jiga, econ. în Bretea; Span Barac, econ. în Alamorû: Sam. Bulea, econ. în Presaca; G. Mitea, econ. în Presaca; Teodorû Suciu, Iacobû Popû, economi în Kersed; Lud. Conta, econ. în Bazedû; Ioanû Nicula, econ. în Stupini; Vasilică Dimbean, econ. în Silvas câte 1 fl. Comanû Ciocanû, econ. în Sécădate 50 cr.; George Macriș, econ. în Cornățelû; Carolina Sântpălénû, economă în Haró; Searlatû Șópea, econ. în N.-Ág; Ioanû Cónia, economû în Kaltwasser; Anna Hilla, economă în Kaltwasser; Vasile Vladovicî, econ. în Kaltwasser; Demianû Macaveiû, econ. în M.-Kövesd; Iosifû Domoceanû, econ. în S.-Reghinû; Iustinû Dascălû, econ. în Mikalaka; Tôderû Popovicî, econ. în Szt.-Miklós câte 1 fl.

Editura Asoc. trans. Redactorû: I. Popescu. Tiparulû tipogr. archidiec.